

Laurynas Candravičius – magistras, Lietuvių kalbos instituto doktorantas

Moksliniai interesai: Rytprūsių lietuvių tarmės, prūsų kalba
El. paštas: laurynas.candravičius@yahoo.lt

Laurynas Candravičius – master, The Institute of Lithuanian Language, PhD student
Scientific interests: Lithuanian dialects of East Prussia, Prussian language
E-mail: laurynas.candravičius@yahoo.lt

Laurynas Candravičius

Lietuvių kalbos institutas

VEIKSMAŽODŽIŲ MORFOLOGINĖS STRUKTŪROS ĮVAIRAVIMAS LIETUVIŠKOSE WENKERIO KORTELĖSE

Anotacija

XIX a. pabaigoje vokiečių kalbininkas Georgas Wenkeris pradėjo rinkti kalbinę medžiagą ir rengti „Vokietijos imperijos kalbų atlasą“ (vok. *Sprachatlas des deutschen Reichs*). Atlasą taip pat sudarė lietuvių kalbinė medžiaga iš Rytų Prūsijos – surinkta 61 kortelė su 40 Wenkerio sakinių vertimais iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą. Šiame straipsnyje pristatomas morfologinis veiksmažodžių įvairavimas Wenkerio lietuviškoje medžiagoje. Tyrimo tikslas – nustatyti, ar veiksmažodžių formų įvairavimas vertimuose atspindi Rytprūsių lietuvių tarmių ypatumus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: lietuvių veiksmažodžiai, lietuvių tarmės, Vokietijos imperijos kalbų atlasas.

Abstract

At the end of the 19th century, the German linguist Georg Wenker began collecting linguistic material and compiling *Sprachatlas des deutschen Reichs* (Language Atlas of the German Empire). The atlas also included Lithuanian linguistic material from East Prussia: 61 cards with translations of 40 of Wenker's sentences from German into Lithuanian were collected. This article presents a study of the morphological diversity of verbs in Wenker's Lithuanian material. The aim of the study is to determine whether the variations in verb forms in the translations reflect the dialectal features of Lithuanian of East Prussia.

KEY WORDS: Lithuanian verbs, Lithuanian dialects, Language Atlas of the German Empire.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v32i0.2695>

Pasirodžius pirmajai lietuvių gramatikai 1653 m. pradėtos skirstyti lietuvių kalbos tarmės. Pirmas Rytprūsių lietuvių tarmes pradėjo aprašinėti Augustas Schleicheris. Jis keliavo po Rytprūsius rinkdamas kalbinę medžiagą ir paskui išsamiai aprašė fonetinius tarmių skirtumus (Mikulėnienė 2018, 104–108). Jo skirstymą į žemaičių ir aukštaičių tarmes pakartojo Frydrichas Kuršaitis (*Friedrich Kurschat*), Prūsijos lietuvių kalbos plotą suskirstęs į tris dalis, bet smulkiau tarmių neapibūdino (op. cit., 108). Adalbertas Bezenbergeris tiksliau aprašė tarmių fonetines skirtybes ir patikslino jų paplitimo ribas. Jis skyrė net keturias vieną į kitą pereinančias tarmių grupes (op. cit., 109–110).

Lietuvos lietuvių tarmes XIX a. viduryje aprašinėjo ir kiti kalbininkai – Stanislovas Mikuckis, Jonas Juška, Janas Karłowiczius, tačiau tik XIX a. pabaigoje atsirado tikslesnių, reikšmingų tarmėms tyrinėti, darbų – Antano Baranausko ir Kazimiero Jauniaus. Pastarojo tarmių skirstymą patobulino Antanas Salys (1935). 1964 m. Zigmas Zinkevičius ir Aleksas Girdenis pasiūlė naują tarmių skirstymą, kuris yra patobulintas Baranausko tarmių skirstymo variantas, moksle naudojamas ir šiandien (Zinkevičius 1968, 12–13).

Iš Rytprūsių tarmių dėl politinių priežasčių (Klaipėdos krašto prijungimas prie Lietuvos 1923 m., o vėliau – po 1990 m. – laisvos Lietuvos ir Rusijos Kaliningrado strities sienos atsiradimas) geriausiai ištirtos ar bent iš dalies aprašytos Klaipėdos krašto tarmės – Jurgio Gerullio ir Christiano Stango (1933), Salio (1935), Jono Užpurvio (1990), Zinkevičiaus (1966; 1968; 1978), Audronės Kaukienės (1997), Rimos Bacevičiūtės, Danguolės Mikulėnienės ir Vilijos Salienės (2005) bei Jono Bukančio, Astos Leskauskaitės ir Salienės (2006) ir kt.

Šio tyrimo šaltinis yra XIX a. pabaigoje Georgo Wenkerio Rytprūsiuose surinkta „Vokietijos kalbų atlaso“ (vok. *Sprachatlas des Deutschen Reiches*) kalbinė medžiaga, kurios dalį sudaro buvusio Klaipėdos krašto medžiaga: 61 rankraštinė kortelė su 40 sakinių vertimais iš standartizuotos vokiečių kalbos į lietuvių kalbą. Šio darbo autorius padarė kortelių nuorašą, todėl pateiktuose pavyzdžiuose vartojami diakritiniai ženklai atitinka arba yra labai artimi rankraštyje esantiems ženkams.

Tyrimo objektas – XIX a. pabaigos Rytprūsių lietuvių tarmių esamojo laiko veiksmažodžių formos ir jų įvairavimas.

Tyrimo tikslas – pristatyti ir išanalizuoti veiksmažodžių morfologinės struktūros įvairavimą tiriamajame šaltinyje, išnagrinėti šaltinio tarmiškumą ir palyginti su XIX a. pabaigos lietuvių raštų kalba.

vadovų, išsiuntinėjo mokytojams klausimynus, kuriuose standartinės vokiečių kalbos (vok. *Hochdeutsch*) sakiniai turėjo būti išversti į vietines kalbas ir tarmes (*Wenkerbogen-App*).

1878 m., remdamasis surinktais duomenimis, Wenkeris sudarė svarbiausių rezultatų kartografinį vaizdą ir taip pristatė pirmąjį lingvistinį atlasą. 1888 m. rudenį projektas apėmė visą tuometę Vokietijos imperiją – G. Wenkeris surinko daugiau kaip 48 000 anketų. Nuo 1889 m. iki pat savo mirties 1911 m. jis ir jo kolegos vertino surinktą medžiagą – braižė žemėlapius, rašė komentarus (*Wenkerbogen-App*). Wenkerio „Vokietijos kalbų atlasas“ yra didžiulė, keliais etapais kurta XIX a. Vokietijos kalbų duomenų bazė. Ją sudaro ne tik vokiečių kalbos dialektų medžiaga, bet ir tuomečių Vokietijos tautinių mažumų kalbų tarmės.

Mokytojai gavo lapą su standartinės vokiečių kalbos šablonu ir formą su iš anksto atspausdintais numeriais. Jie užpildė gautas formas ir į jas įrašė vertimą. Be to, antroje lapo pusėje buvo prašoma ir etnografinės medžiagos (apie tradicinius drabužius) bei nurodyti apytikres vokiečių ir kitų kalbų vartotojų proporcijas minėtame punkte (žr. 1 priedą). Tokiu būdu buvo surinkta XIX a. pabaigos Rytprūsių lietuvių kalbos medžiaga.

Wenkerio kortelės šiandien archyvuojamos ir tiriamos Marburgo Vokiečių kalbos atlaso tyrimų centre, apie jas rašomos mokslo publikacijos. 2016 m. Marburgo universitete buvo surengta konferencija, kurios dalyviai pristatė įvairių kalbų medžiagą ir su jos tyrimais susijusias problemas (Pheiff 2016). Konferencijos pranešimų pagrindu 2020 m. publikuotas straipsnių rinkinys *Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien* (2020), kuriame trys straipsniai skirti baltų kalbų medžiagai, jų autoriai yra Dalia Kiseliūnaitė, Christiane Schiller, Daiva Kardelytė-Grinevičienė ir Florian Sommer. Kituose leidiniuose esama negausių lietuviškai Wenkerio atlaso medžiagai skirtų straipsnių, pvz., Jürgo Fleischerio ir Florianio Sommerio *Litauische Materialien im Archiv Forschungszentrum Deutscher Sprachatlas Marburg* (2012), Daivos Kardelytės-Grinevičienės *Lokalizacijos raiška lietuviškojoje Georgo Wenkerio medžiagoje* (2017), Alfredo Lamelio *Was Wenker noch zu sagen hatte... Die unbekanntenen Teile des 'Sprachatlas des deutschen Reichs'* (2008).

Rytprūsiuose surinktą lietuvišką Wenkerio medžiagą sudaro 61 kortelė su vokiškų sakinių vertimais į lietuvių kalbą. Iš jų viena, Akmeniškių (*Akmenischen*) kortelė Nr. 30094, nuodugnai išnagrinėtą Fleischerio ir Sommerio, sudaro vertimas ir į lietuvių, ir į vokiečių žemaičių tarmę (vok. *Niederdeutsch*) (Fleischer, Sommer 2012, 417–436).

Veiksmažodžių morfologinės struktūros įvairavimas

Pagal darybos priemones ir trijų pagrindinių formų santykį lietuvių kalbos veiksmažodžiai skirstomi į pirminius ir antrinius (LKG 1971, 218). Pirminiai veiksmažodžiai yra neišvestiniai, neturi priesagų, priešdėlių, jų pagrindinės formos yra dviskiemenės (op cit., 219). Antriniai veiksmažodžiai, dar vadinami priesaginiais, yra išvesti iš vardažodžių, veiksmažodžių ir ištiktukų, jų trys pagrindinės formos turi priesagas (op. cit., 247). Šiame tyrime tiriami tik pirminiai veiksmažodžiai.

Lietuvių tarmėse kai kurių veiksmažodžių struktūra įvairuoja. Veiksmažodžių struktūros įvairavimas reiškia, kad tuo pačiu metu tam tikrame plote gali būti vartojamos skirtingos vieno tam tikro veiksmažodžio formos. Į tai seniai atkreiptas dėmesys „Lietuvių kalbos gramatikoje“ (LKG 1971), „Lietuvių kalbos atlasė“ (LKA 1982), struktūros įvairavimas atspindimas ir „Lietuvių kalbos žodyne“ (LKŽe), tačiau Klaipėdos krašto medžiaga juose gana fragmentiška ir pavyzdžių iš tiriamojo šaltinio ten nėra. Mokslinių publikacijų veiksmažodžių tema yra parašę kalbininkai Algirdas Sabaliauskas (1957), Jonas Kazlauskas (1968), Simas Karaliūnas (1987), Dalia Kiseliūnaitė (1991), Dalia Pakalniškienė (1993), Erdvilas Jakulis (1996), Audronė Kaukienė (1994; 2002) ir kt.

Lietuvių kalboje yra keturi veiksmažodžių kaitybės kamienai: (*i*)*a*, *i*, *o* ir *ė*. Pagal esamojo laiko kaitybės kamieną skiriamos asmenuotės (Ambrazas, VLEe). Pagal asmenavimo paradigmas veiksmažodžiai skirstomi į (*i*)*a*-kamieno, *i*-kamieno ir *o*-kamieno veiksmažodžius. *a*-kamieno veiksmažodžiai yra gausiausia ir stabiliausia grupė, į kurią gali pereiti kitų kamienų veiksmažodžiai. A. Salys pažymėjo, kad dėl fonetinių priežasčių¹ veiksmažodyje žemaičių tarmėse yra gerokai pakitusi visa veiksmažodžių sistema ir žemaičiai vartoja beveik vien *a*-kamieno veiksmažodžius (Salys 1992, 58). Tai vėliau patvirtinto LKG, kad žemaičių tarmėse *ia*-kamieno veiksmažodžiai yra perėję į *a*-kamieną, rytų ir vakarų aukštaičių tarmėse *i*-kamieno veiksmažodžiai yra perėję į *ia*-kamieną (LKG 1971, 132–133).

Šiam tyrimui medžiaga imta iš visų lietuviškų Wenkerio kortelių sakinių, kurie yra versti iš vokiečių kalbos. Tiriamos tik esamojo laiko formos. Kai kuriuose išverstuose sakiniuose trūksta esamojo laiko pavyzdžių (t. y. veiksmažodžiai buvo pavartoti kitomis formomis, pvz., būtuojų laiku *buwo*, *mokinnais*, *dare*, *sugrižom*, būsimąjo laiko formomis (pvz., *darysu*, *dūsu*, *eisim*) ar liepiamąja nuosaka (pvz., *ipilk*, *pasilik*, *eik*, *buk*). Būtais laikas čia neaptariamas, kadangi nepastebėta jo įvairavimo atvejų. Šiame darbe pristatomas šių tipų veiksmažodžių struktūros įvairavimas, remiantis esamojo laiko formomis: atematiniai veiksmažodžiai, *a*-kamieno, *ia*-kamieno, *na/ja*-kamieno, *sta*-kamieno ir *i*-kamieno veiksmažodžiai.

¹ Balsio *a* tarimas po senovinio priebalsio *i* (Salys 1992, 20).

1. Atepatiniai veiksmažodžiai

Atepatiniai veiksmažodžiai yra kamiengalio balsio neturintys veiksmažodžiai. Juos asmenuojant galūnės dedamos tiesiog prie kamieno (Sabaliauskas 1957, 77). Atepatinių formų tiriamajame šaltinyje turi veiksmažodžiai *būti*, *eiti* ir *skaudėti*.

būti

61 kortelėje yra paliudyti 37 atepatinių veiksmažodžio *būti* esamojo laiko formų pavyzdžiai:

Vienaskaitos 1 asmuo: *essmì...* (24 atvejai). Viename sakinyje galėjo būti pavartota tiek atepatinė, tiek tematinė forma (pastebėti 2 tokie atvejai), pvz.:

1 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	9 sakiny
30085	Skirvytė	<i>Asz essu prie tos Paczios buwes ir jey esmi sakes (...)</i>
30115	Šaltyšlydimai	<i>Asz essu prie Zupones buwes ir esmi jei sakes (...)</i>

Dviskaitos 1 asmuo: *eswa* (1 atvejis)

2 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	23 sakiny
30116	Stablaukiai	<i>Mes eswa pailse ir troksztam.</i>

Daugiskaitos 1 asmuo: *esme...* (5 atvejai), *esmi...* (6 atvejai). Senuosiuose lietuvių raštuose pasitaiko daugiskaitos 1 asmens forma *esmi*. Ji galėjo būti vartojama vienaskaitos ir daugiskaitos reikšme (Sabaliauskas 1957, 86–87), pvz.:

3 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	23 sakiny
30060	Glaudėnai	<i>Mes pawarge ir isztroszke esme.</i>
30061	Paupuliai	<i>Mes esmi pawargi ir turom Troszkule.</i>

3 asmuo: *este* (1 atvejis)²

4 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	20 sakiny
30067	Rokai	<i>Jis daro taip, kad ana pastetawe kult; jis pats ta este padares.</i>

² Senuosiuose raštuose pasitaiko forma *este*, tai gali būti tik rašybos dalykas (Sabaliauskas 1957, 86).

eiti

Veiksmažodis *eiti* baltų kalbose buvo kaitomas atematiškai (Sabaliauskas 1957, 95). Šaltinyje iš viso yra paliudyta 20 atematinų veiksmažodžio *eiti* esamojo laiko formų pavartojimo atvejų:

Vienaskaitos 2 asmuo³: *nueiti, eiti* (iš viso 16 atvejų). Jos konkuruoja su *na-*kamieno formomis (pvz., 3 asmens forma *eina*), tačiau nepastebėta, kad abi formos *ieni* ir *eiti* būtų pavartotos viename sakinyje ar vienoje kortelėje.

5 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	12 sakiny
30064	Melnragė	<i>Kur tu eiti, ar turam mes drauge etc.</i>

Daugiskaitos 1 asmuo: *eimi* (1 atvejis), *eitam* (1 atvejis). Kitais atvejais pavartota *na-*kamieno (pvz., *einam*) arba būsimąjo laiko forma (pvz., *eisim*).

6 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	27 sakiny
30086	Pakalnė	<i>Ar ne galit dar Walandeli ant musu laukti, tai mes eitam drauge.</i>
30100	Griežpelkiai	<i>Ar ne galite jau wiena Akiesmirksneli musu laukti, tai eimi su jumis drauge</i>

3 asmuo: *pareit* (1 pavyzdys), *ateit* (1 atvejis)

7 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	34 sakiny
30067	Rokai	<i>Ta Žodis pareit anam nū Szirdis.</i>

skaudėti

Šis veiksmažodis labiausiai įvairuoja, ir šaltinyje užfiksuota daugiausia pavartotų skirtingų jo esamojo laiko (tarp jų ir atematinų) formų. LKŽ pateikia 5 šio veiksmažodžio esamojo laiko 3 asmens formas: *skaūda, skaūsta, skaūsti, skaūdžia, skaūdi* (LKŽe). Jos galėjo atsirasti kaip atematinio veiksmažodžio paradigmos nykimo rezultatas ir galėjo būti morfologiškai adaptuojamos (Jakulis 1981, 35).

Šaltinyje rasti 5 atematinės formos pavyzdžiai: 3 asmuo – *skausti* (4 atvejai), *skaust'* (1 atvejis). Pastarasis pavyzdys yra su apostrofu, kuris tikriausiai žymi *t* minkštumą, todėl galima daryti prielaidą, kad kamiengalio galūnė buvo *-i*, taigi, buvo pavartota atematinė forma.

³ Tokios formos yra kontaminacinės, t. y. sudarytos 3 asmens pagrindu su formantu *t*.

8 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	8 sakiny
30058	Karklė	<i>Kojas man labai skausti, asz misliju, jes ėsas nutrienes.</i>
30069	Lankupiai	<i>Kojas man labaŷ skaust', asz wieriju, asz busu jes per Begawimq pragrandes.</i>
30092	Vileikiai	<i>Kōjes man labai skausti, asz tikiu, asz turu jōs pērbēges.</i>
30113	Naujkiemis	<i>Kojos man labaŷ skausti, misliju bus del Begima. für skausti = gel</i>
30118	Mažučiai	<i>Man Kojos labai skausti, asz tikiu asz jes perbeges esmi.</i>

Šaltinyje rastos 35 formos, kurios neturi galūnės balsio ir dėl to sunku pasakyti, ar jos yra *sta*-kamieno, ar atematinės, pvz.:

9 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	8 sakiny
30065	Šakiniai	<i>Kojos man labai skaust (...)</i>

2. Tematiniai veiksmažodžiai

2.1. *a*-kamieno veiksmažodžiai

Daugumos *a*-kamieno nepriesaginių veiksmažodžių formos neįvairuoja ir atitinka bendrinės kalbos formas, pvz.: *auga, pradeda, duoda, suėda, kanda, kerta* ir kt.

skaudėti

Dabartinėje lietuvių kalboje mišriojo tipo veiksmažodis *skaudėti* paprastai turi *a*-kamieno formas. Kaip minėta, įmanomos šio veiksmažodžio ir *i*-kamienės formos. Tokių tiriamajame šaltinyje užfiksuoti 7 pavyzdžiai:

3 asmuo: *skauda* (2 atvejai), *skaud* (5 atvejai), pvz.:

10 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	8 sakiny
30061	Paupuliai	<i>Kojas man didei skauda (...)</i>
30064	Melnragė	<i>Kājas man didę skaud (...)</i>

2.2. *ia*-kamieno veiksmažodžiai

Šiam struktūriniam tipui priklauso nepriesaginiai veiksmažodžiai: *lėkti, arti* ir *kęsti*. Veiksmažodžių *arti* ir *kęsti* paliudytos tik šios pavienės esamojo laiko formos:

3 asmuo: *are* (=aria) (1 atvejis), pvz.:

11 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	38 sakiny
30108	Būdupėnai	<i>Žmone szende wissi liauke ant lauko o are.</i>

Daugiskaitos 1 asmuo: *kencziam* (1 atvejis), pvz.:

12 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	23 sakiny
30118	Mažučiai	<i>Mes pailse ir kencziam Troszkulli.</i>

lėkti

Iš viso rasti 24 veiksmažodžio *lėkti* esamojo laiko formų pavartojimo pavyzdžiai, iš kurių 7 yra *ia*-kamieno formos (jose matyti jotacijos pėdsakų). Kadangi vokiškame sakinyje pavartotas esamasis laikas, tikėtina, kad galūnės raidė *e* greičiausiai atspindi junginį *ia*, pvz.:

3 asmuo: *lēke, lekea, lekia, leki, leke, lieke, leike* (7 atvejai), pvz.:

13 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	1 sakiny
30058	Karklė	<i>Ziemoje lēke sausieji Lapai Orę aplink.</i>

Kai kurie *ia*-kamieno veiksmažodžiai yra perėję į *a*-kamieno tipą. Tačiau čia yra dvi problemos:

1. Ar sutrumpėjęs 3 asmens formos laikytinos *ia*-kamieno formomis?
2. Kodėl atsiranda *a*-kamieno forma ten, kur forma užrašyta su pilna galūne?

Dėl galūnės redukcijos ir išnykus palatalizacijos pėdsakams, susidaro sąlygos pereiti visai paradigmai (Salys 1992, 27), pvz.:

14 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	1 sakiny
30066	Smeltė	<i>Žėma lek sause Lapai kiaura i Ora aplinko.</i>
30059	Kunkiai	<i>Žiemojė lēka sausėjė Lápai per Ôrą aplinkui.</i>

a-kamieno formą turi ir mišriojo tipo veiksmažodžiai:

reikėti

Šis veiksmažodis esamojo laiko forma šaltinyje pavartotas 12 kartų. Tokia jo forma yra ir bendrinėje kalboje. Turime 2 pavyzdžius su galūne ir 10 su redu-

kuota galūne. Jis neasmenuojamas, todėl jo sutrumpėjusi forma nereiškia perėjimo į kitą kamieną.

3 asmuo: *reikia* (2 atvejai), *reik* (10 atvejų), pvz.:

15 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	22 sakiny
30061	Paupuliai	Reik aiszkei ziaukti, fzeip jis mums ne perman.

skaudėti

Be jau minėtų atematinųjų (*skausti*) ir *a*-kamieno formų (*skauda*), šaltinyje užfiksuoti 4 šio veiksmažodžio *ia*-kamieno 3 (trečiojo) asmens formos atvejai: *skaudžia*, *skaudzia*, *skaudze*, *skaudsz'*.

16 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	8 sakiny
30059	Kunkiai	<i>Mano Kojos labai skaudžia, man ding, jos būs pragrausztas.</i>
30062	Vytaučiai	<i>Mano Kojos labai skaudzia (...)</i>
30104	Anužiai	<i>Kojes man diddei skaudsz', asz werijiu, asz jes pertrines essu.</i>
30116	Stablaukiai	<i>Kojos man' labeī skaudze, asz weryjū, asz esu jes persibėgęs.</i>

tupėti

Šaltinyje paliudyta 1 *ia*-kamieno veiksmažodžio *tupėti* 3 asmens forma: *tupja* (1).

17 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	36 sakiny
30113	Naujkiemis	<i>Kas cze per Pauksztýczei tupja wirzjoj ant to Muruko.</i>

sėdėti

Paliudyta 1 veiksmažodžio *sėdėti* *ia*-kamieno 3 asmens forma: *sedz* (1).

18 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	36 sakiny
30060	Glaudėnai	<i>Kas tie per Pauksztelei yra kurie ten ant Mura sedz?</i>

2.3. *na/ja*-kamieno veiksmažodžiai

Daugumos šio veiksmažodžių tipo formos lietuvių tarmėse tarpusavyje įvairuoja (LKA 1991, 82), todėl jos dažniausiai priskiriamos vienam tipui. *na/ja*-kamieno formų šiame šaltinyje turi veiksmažodžiai *eiti*, (*pa*)*liauti(s)*, *pjauti*, *pastoti* ir *stovėti*.

pastoti

Veiksmažodžio *pastoti* morfologinė struktūra neįvairuoja. Užfiksuoti 2 esamojo laiko 3 asmens pavyzdžiai: *pastoj* ir *pasto*⁴, pvz.:

19 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	2 sakiny
30088	Šyša	<i>Tai laugias snigti, ir Oras pastoj geresnes.</i>
30109	<i>Carlsrode</i>	<i>Tai palau tūjaus sznige, tai pasto Oras tujaus geresnis.</i>

eiti

Šaltinyje greta jau minėtų 20 atematinųjų yra paliudyti 62 veiksmažodžio *eiti* *na*-kamieno esamojo laiko formų pavyzdžiai:

Vienaskaitos 2 asmuo: *einį*... (41 atvejis), pvz.:

20 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	12 sakiny
30058	Karklė	<i>Kur einį tu, turim mes su tawim drauge eitį?</i>

Daugiskaitos 1 asmuo: *einam*... (20 atvejų), pvz.:

21 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	27 sakiny
30060	Glaudėnai	<i>Ar jus ne galit kokia Akies Mirkfne laukti, mes drage einam.</i>

Daugiskaitos 2 asmuo: *ateinat* (1 atvejis)

22 lenelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	27 sakiny
30108	Būdupėnai	<i>Ar jus dar ne ateinat i akies mirksna ant mus lakti (...)</i>

⁴ Čia nukritusi visa galūnė su jota.

(pa)liauti(s)

Užfiksuota 13 veiksmažodžio (pa)liauti(s) esamojo laiko formų pavyzdžių, iš kurių 2 yra *na*-kamieno:

3 asmuo: *palauna* (1 atvejis), *palaun* (1 atvejis), pvz.:

23 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	2 sakiny
30065	Šakiniai	<i>Kad snigti palaun, tad Pagada randas geresni.</i>

Yra 11 *ja*-kamieno formos pavyzdžių (ši forma vartojama dažniau):

3 asmuo: *palauja...* (6 atvejai), *palaj* (4 atvejai) ir *palau* (1 atvejis), kur nukrenta visas skiemuo su jota, pvz.:

24 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	2 sakiny
30077	Traksėdžiai	<i>Weikei palaujá fnigti, tada bus wel geresnas Ors.</i>

pjauti

Iš 28 veiksmažodžio *pjauti* esamojo laiko pavartojimo pavyzdžių 12 yra *na*-kamieno formos:

3 asmuo: *pjauna* (1 atvejis), *pjaun...* (11 atvejų), pvz.:

25 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	38 sakiny
30067	Rokai	<i>Žmones szendien wissi ant Lauku ir pjaun.</i>

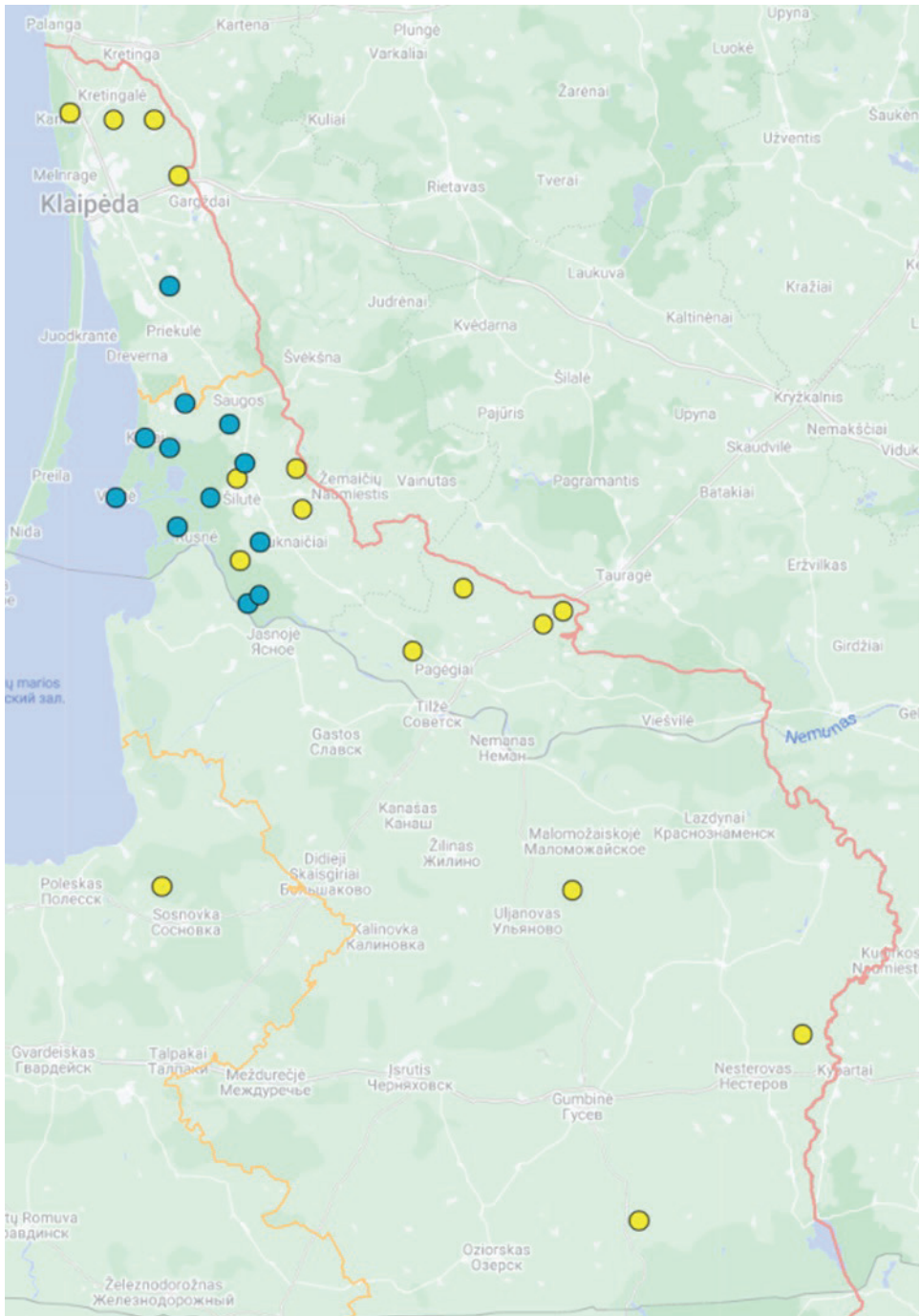
Yra 16 *ja*-kamieno formos pavyzdžių. Tokios formos užfiksuotos Rytprūsio-
 se, Skirsnemunėje, Jurbarko rajone (LKŽe).

3 asmuo: *pjauja...* (14 atvejų), pvz.:

26 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	38 sakiny
30077	Traksėdžiai	<i>Zmones ira szendien wisi lauke ant Lauko ir pjauja.</i>

Yra 2 pavyzdžiai, kur nukritęs visas skiemuo: *pjau*, *pja*. Greičiausiai čia nukritusi galūnė su jota, todėl šios formos laikomos *ja*-kamieno formomis.

3 žemėlapis. Veiksmoždzio *pjauti na-*kamieno (mėlyna) ir *ja-*kamieno (geltona) formos

27 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	38 sakinys
30081	Didšiliai	<i>Zmones szendien wisi laukie ant Lauko ir pjau.</i>
30112	Kutkūnai	<i>Zmones fzendie wisi lauke ant lauko ir pja.</i>

Taip šių formų išsidėstymas atrodo žemėlapyje:

stovėti

Tai neįprasta ir reta, bet tarmėse užfiksuota mišriojo tipo veiksmažodžio *stovėti na-*kamieno forma (plg. forma *stauna* (LKŽe) užfiksuota Klaipėdos rajone).

3 asmuo: *staun* (2 atvejai), pvz.:

28 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	26 sakinys
30061	Paupuliai	<i>Už musu Butu staun tris gražės Obelikes su raudonoms Obelukams.</i>

Kitais atvejais vartojama *i-*kamieno forma.

2.4. *sta-*kamieno veiksmažodžiai

*sta-*kamieno formų šaltinyje turi veiksmažodžiai *skaudėti* ir *trokšti*.

skaudėti

3 asmuo: *skausta* (4 atvejai), pvz.:

29 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	8 sakinys
30060	Glaudėnai	<i>Mano Kojas didei skausta (...)</i>

Kaip minėta, 3 asmens formos be galūnės (*skaust*) gali būti traktuojamos dvejopai – arba kaip *sta-*kamieno, arba kaip atematinės (*sta-*kamieno formos paliudytos Žemaitijoje: Raseiniuose, Mažeikių rajone, Šilalės, Tauragės, Jurbarko rajonuose (LKŽe)).

trokšti

Šaltinyje paliudytos tokios veiksmažodžio *trokšti* („norėti gerti“) *sta-*kamieno formos:

Daugiskaitos 1 asmuo: *troksztam* (6 atvejai), pvz.:

30 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	23 sakiny
30101	Lauksargiai	<i>Mes esam pailse ir troksztam.</i>

3 asmens yra po vieną pavyzdį: *trokszta* (1), *trokszt* (1).

31 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	23 sakiny
30108	Būdupėnai	<i>Mes pailse ir mums trokszt.</i>

2.5. *i*-kamieno veiksmažodžiai

Dauguma *i*-kamieno veiksmažodžių turi paliudytas *i*-kamieno formas. Šaltinyje rasti *i*-kamieno veiksmažodžiai: *galėti*, *girdėti*, *norėti*, *regėti*, *sėdėti*, *skaudėti*, *stovėti*, *tikėti*, *tupėti*, *turėti*.

Patikimai paliudytos *i*-kamieno formos:

galėti

Šaltinyje iš viso rasta 113 veiksmažodžio *galėti* esamojo laiko formų pavartojimo atvejų:

Vienaskaitos 2 asmuo, pvz.: *gali* (51 atvejis)

Daugiskaitos 1 asmuo, pvz.: *galim* (7 atvejai)

Daugiskaitos 2 asmuo, pvz.: *galite* (5 atvejai), *galit* (39 atvejai)

Formos su priešdėliu *ne-*: *negalit* (11 atvejų)

norėti

Šaltinyje iš viso paliudyti 67 veiksmažodžio *norėti* esamojo laiko formų pavartojimo atvejai:

Vienaskaitos 1 asmuo, pvz.: *noriu* (2 atvejai)

Vienaskaitos 2 asmuo, pvz.: *nor* (5 atvejai)

Daugiskaitos 1 asmuo, pvz.: *norim* (2 atvejai)

Daugiskaitos 2 asmuo, pvz.: *norite* (8 atvejai), *norit* (50 atvejų)

regėti

Šaltinyje rasti 2 *i*-kamieno veiksmažodžio *regėti* esamojo laiko 3 asmens formos pavyzdžiai:

3 asmuo, pvz.: *regi* (2 atvejai)

sėdėti

Šaltinyje rasti 3 *i*-kamieno veiksmažodžio *sėdėti* esamojo laiko 3 asmens formos pavyzdžiai, pvz.: *sėdi*.

skaudėti

Šaltinyje rasti 2 *i-kamieno* veiksmažodžio *skaudėti* esamojo laiko 3 asmens *i-kamieno* formos pavyzdžiai: *skaude* ir *skaudi*. Šios formos yra retos, paliudytos Biblijoje (LKŽe).

stovėti

Šaltinyje buvo pavartoti 2 veiksmažodžio *stovėti* esamojo laiko 3 asmens *i-kamieno* formos pavyzdžiai, pvz.: *stowi*.

tikėti

Šaltinyje iš viso rasta 11 veiksmažodžio *tikėti* esamojo laiko 1 asmens *i-kamieno* formos pavyzdžių, pvz.: *tikiu*.

tupėti

Kortelėse iš viso yra 4 veiksmažodžio *tupėti* esamojo laiko 3 asmens *i-kamieno* formos pavyzdžiai, pvz.: *tuppi*.

turėti

Šaltinyje yra 248 veiksmažodžio *turėti* esamojo laiko *i-kamieno* formų pavartojimo atvejai:

Vienaskaitos 2 asmuo, pvz.: *turi* (87 atvejai)

Daugiskaitos 1 asmuo, pvz.: *tūrimu* (1 atvejis), *turim* (65 atvejai)

Daugiskaitos 2 asmuo, pvz.: *turite* (5 atvejai), *turit* (88 atvejai)

1 pavyzdys su priešdėliu *ne-*: *neturrit*

1 pavyzdys, kur 3 asmens kamiengalio *-i* išliko dėl sangrąžos dalelytės: *turis*

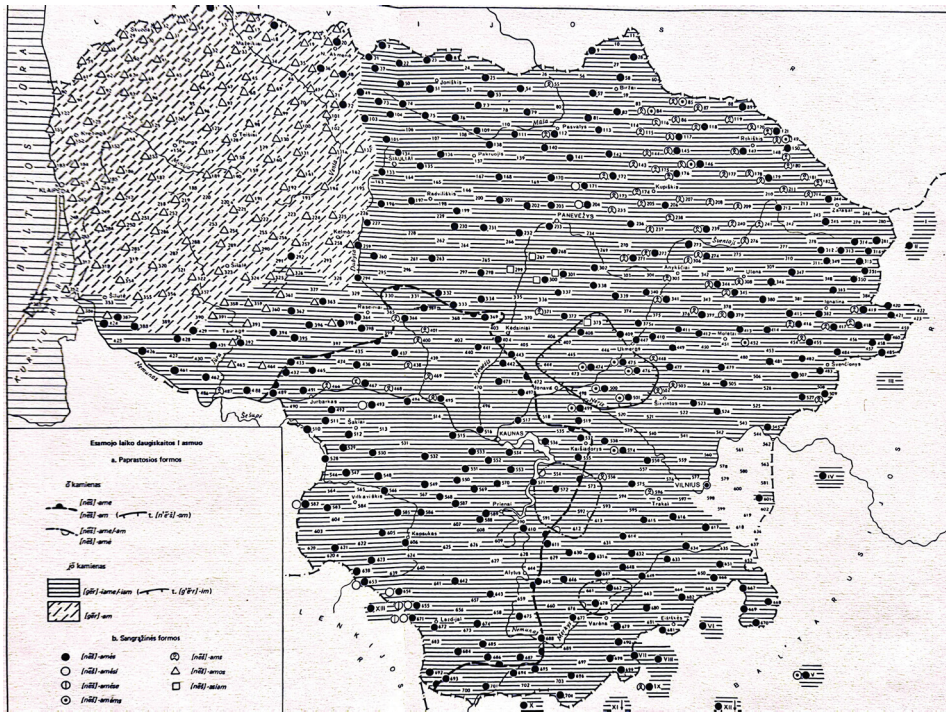
i-kamieno veiksmažodžiai, perėję į *a-kamieną*

Kai kuriose kortelėse *a-kamieno* formas turi ir tokie veiksmažodžiai, kurie kitose tarmėse ir lietuvių bendrinėje kalboje turi *ia-kamieno* formas. Tačiau turėdami paliudytą tik 3 (trečiojo) asmens formą, ne visada galime pasakyti, kokia yra visa paradigma, pvz., *lek* gali būti ir greta *lekiam* (aukštaitiškose tarmėse) ir greta *lekam* (žemaitiškose).

Į *a-kamieną* gali būti perėję kai kurie mišriojo tipo *i-kamieno* veiksmažodžiai. Kadangi daugelyje tarmių 3 asmens forma yra be galūnės, jų perėjimą gali paliudyti tik kitų asmenų formos. Tai gali būti tik tokie atvejai kaip, pvz., *noram*, *turam* ir pan. Rasti 3 veiksmažodžiai, kur matyti perėjimas iš *i-kamieno* į *a-kamieną*:

norėti

Daugiskaitos 2 asmuo: *nârat* (1 atvejis), pvz.:

4 žemėlapis. *i*-kamieno perėjimas į *a*-kamieną (LKA, 82 žemėlapis)

32 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	30 sakiny
30064	Melnragė	<i>Kiek swarû Deszras ir kiek Dûnas jus nârat.</i>

sėdėti

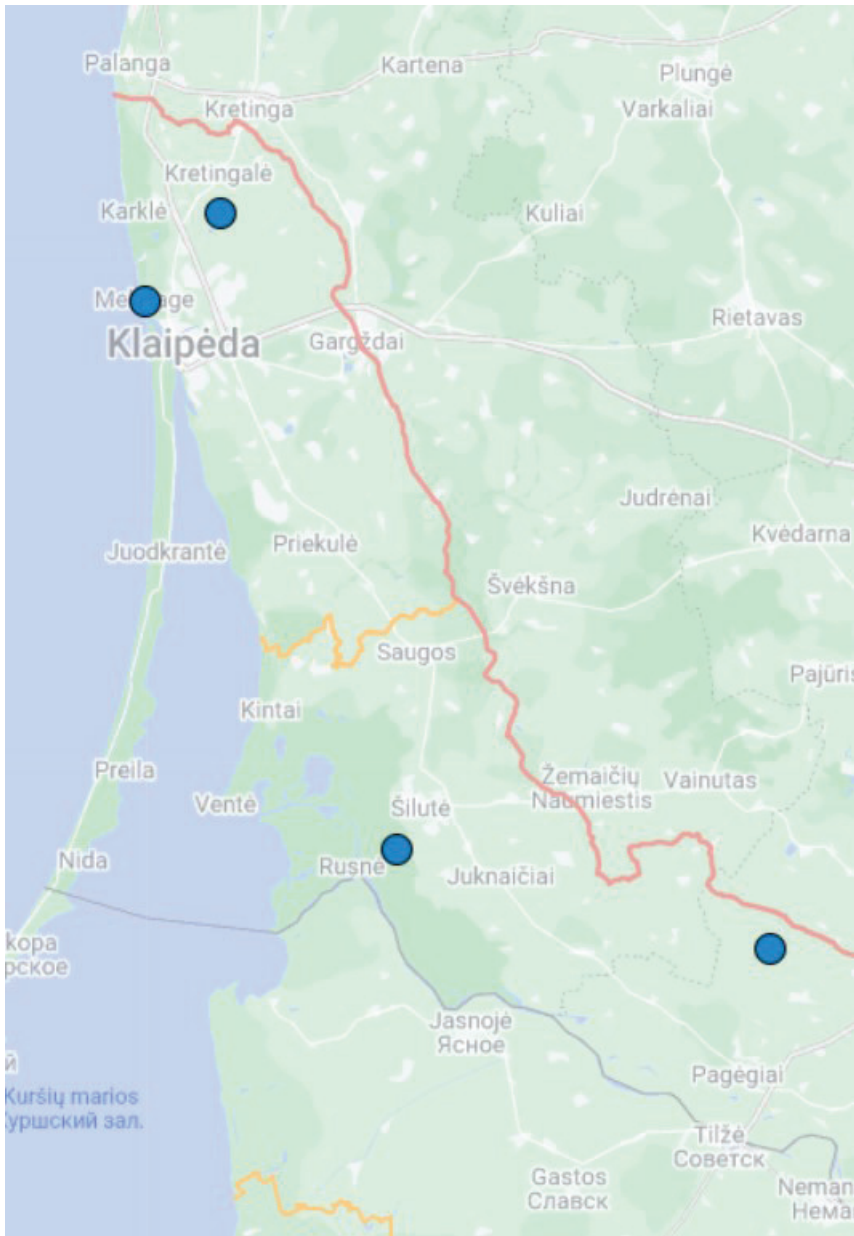
3 asmuo: *sieda, seda* (2 atvejai)

33 lentelė

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	36 sakiny
30089	Žalgiriai	<i>Koki sieda cze per Paukszticzei (...)</i>
30098	Natkiškiai	<i>Kas per Paukszticzei tuppi (seda) ant Murelo?</i>

turėti

Daugiskaitos 1 asmuo: *turam, turom* (2 atvejai)

5 žemėlapis. *i*-kamieno veiksmazodžiai, perėję į *a*-kamieną

Kortelės Nr.	Punkto pavadinimas	12 sakiny s
30064	Melnragė	<i>Kur tu eiti, ar turom mes drauge etc.</i>
30061	Paupuliai	<i>Mes esmi pawargi ir turom Troszkule.</i>

Kadangi šaltinyje nėra paliudyta kitų asmenų formų, vien iš sutrumpėjusios 3 asmens formos negalime nustatyti visos paradigmos perėjimo. Paliudytos *a*-kamieno formos pavyzdžius turime tik iš 4 (keturių) kaimų: Melnragės, Žalgirių, Natkiškių ir Paupulių.

3. Nenustatyto tipo formos

Paliudytos tik sutrumpėjusios 3 asmens formos, neleidžiančios nustatyti kamieno; kaip minėta, šio tipo veiksmažodžiai gali pereiti į *a*-kamieną.

galėti

3 asmuo, pvz., *gal* (2 atvejai)

girdėti

3 asmuo, pvz., *gird* (1 atvejis)

norėti

3 asmuo, pvz., *nor* (71 atvejis)

sėdėti

3 asmuo, pvz., *sėd* (35 atvejai)

stovėti

3 asmuo, pvz., *stow* (52 atvejai), *sto* (3 atvejai)

tupėti

3 asmuo, pvz., *tup* (15 atvejų)

turėti

3 asmuo, pvz., *tur* (38 atvejai)

Nepažymėtas *r* minkštumas gali rodyti fonetinį *r* kietinimą arba perėjimą į *a*-kamieną:

norėti

Vienaskaitos 1 asmuo, pvz., *noru* (35 atvejai)

Formos su priešdėliu *ne-*: *nenoru* (4 atvejai)

Formos su priešdėliais *ne-* ir *-be-*: *nebnoru* (3 atvejai)

turėti

Vienaskaitos 1 asmuo, pvz., *туру* (7 atvejai)

Neaišku, kokio kamieno forma laikyti Žalgiriuose ir Pėteraičiuose užfiksuotas veiksmažodžio *tikėti* formas. Kortelėse iš abiejų šių punktų vertėjai rašyboje nežymėjo priebalsio *k* minkštumo.

tikėti

Vienaskaitos 1 asmuo, pvz., *tiku* (2 atvejai)

Išvados

1. Labiausiai įvairuoja veiksmažodis *skaudėti*. Vertimuose paliudyta *a*-kamieno, *ia*-kamieno, *i*-kamieno, *sta*-kamieno ir atematinių formų pavyzdžių. LKŽ yra net 5 skirtingi tipai, ir visus juos galima iliustruoti pavyzdžiais iš Wenkerio kortelių Rytprūsių lietuvių tarmių. Atematinės šio veiksmažodžio formos užfiksuotos Karklėje, Lankupiuose, Vileikiuose, Naujkiemyje, Mažučiuose.

2. Atematinės veiksmažodžių formos, neskaitant kelių išimčių, labiau susitelkusios vakarų žemaičių tarminiame plote. 3 asmens atematinės ir kontaminacinės formos būdingos žemaičių tarmėms, tai atsispindi žemėlapyje (1 žemėlapis).

3. Pastebėta 11 atvejų, kai tas pats veiksmažodis vienoje kortelėje turi skirtingas struktūras, pvz., *esme* ir *esam*.

4. Melnragės, Žalgirių, Natkiškių, Kunkių, Vytaucių, Rokų, Petrelių, Minijos ir Šyšgirių punktuose atspindimas *i*-kamieno ir *ia*-kamieno perėjimas į *a*-kamieną, nors pagal LKA duomenis ši ypatybė turėtų būti pasklidusi plačiau.

5. Kortelėse užfiksuotų veiksmažodžių struktūra rodo, kad ne visi mokytojai užrašė to kaimo kalbos pavyzdžius, todėl medžiaga turi būti vertinama bendrame kontekste, lyginant su kitiais šaltiniais, ir turėtų būti įvertinta rinkėjo kilmė ir jo intencijos.

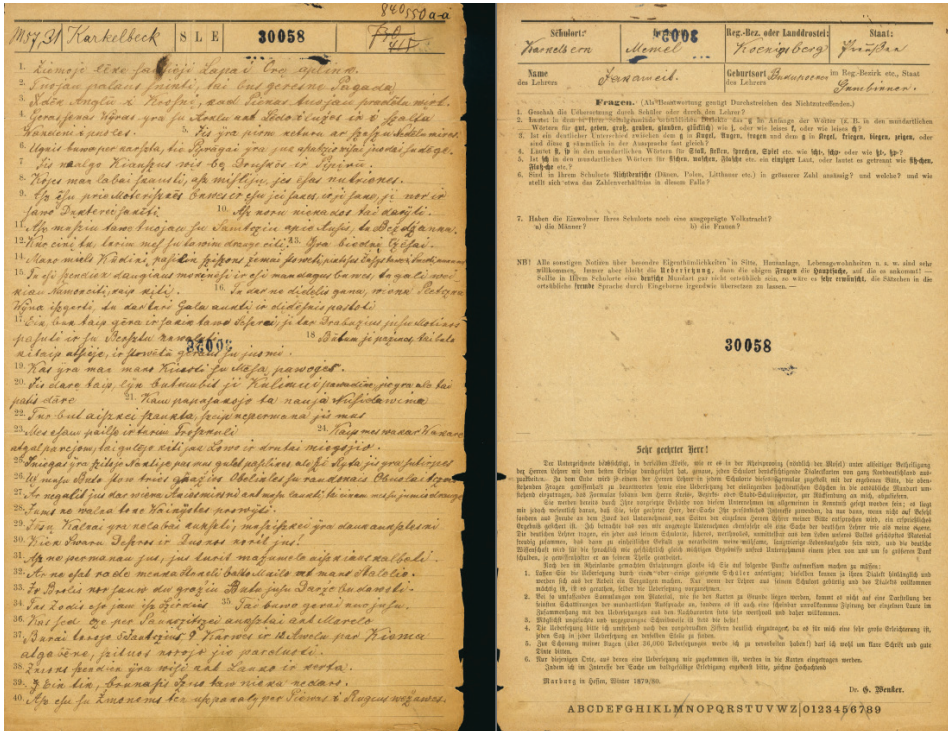
Literatūra

- Bacevičiūtė, Mikulėnienė, Salienė 2005 – Rima Bacevičiūtė, Danguolė Mikulėnienė, Vilija Salienė. *Vakarų aukštaičiai ir Klaipėdos krašto aukštaičiai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Bukantis, Leskauskaitė, Salienė 2006 – Jonas Bukantis, Asta Leskauskaitė, Vilija Salienė. *Vakarų žemaičiai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Fleischer, Sommer 2012 – Jürg Fleischer, Florian Sommer. Litauische Materialien im Archiv Forschungszentrum Deutscher Sprachatlas Marburg. *Archivum Lithuanicum*, 14, 417–436.
- Garšva 2002 – Kazimieras Garšva. Mažosios Lietuvos tarmės ir jų fonetika. *Tiltai*, 3(16), 15–20.
- Gerullis, Stang 1933 – Jurgis Gerullis, Christian Stang. *Lietuvių žvejų tarmė Prūsijoje*. Kaunas: Švietimo ministerijos knygų leidimo komisijos leidinys Nr. 379.
- Jakulis 1996 – Erdvilas Jakulis. *Tekėti, teka* tipo veiksmažodžiai baltų kalbose. In *Vakarų baltų kalbos ir kultūros relikvai* (p. 8–17). Klaipėda.

- Jakulis 2004 – Erdvilas Jakulis. *Lietuvių kalbos TEKĖTI, TEKA tipo veiksmožodžiai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Karaliūnas 1987 – Simas Karaliūnas. *Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė*. Vilnius.
- Kardelytė-Grinevičienė 2017 – Daiva Kardelytė-Grinevičienė. Lokalizacijos raiška lietuviškojoje Georgo Wenkerio medžiagoje. *Kalbotyra*, 68, 67–95.
- Kardelytė-Grinevičienė 2020 – Daiva Kardelytė-Grinevičienė. Die litauischen Wenker-Materialien in der litauischen Dialektologie. In *Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien* (S. 303–328). Hildesheim, New York, Zürich: Georg Olms Verlag.
- Kazlauskas 1968 – Jonas Kazlauskas. *Lietuvių kalbos istorinė gramatika (kirčiavimas, daiktavardis, veiksmožodis)*. Vilnius: Mintis.
- Kiseliūnaitė 1991 – Dalia Kiseliūnaitė. *Šakninių veiksmožodžių struktūros įvairavimas baltų kalbose (a-kamienių veiksmožodžių be balsių kaitos tipas)*. Filologijos mokslų kandidato disertacija. Rankraštis. Vilnius.
- Kiseliūnaitė, Schiller 2020 – Dalia Kiseliūnaitė, Christiane Schiller. Der nehrungskurische Bogen 30084 Nidden im Kontext der litauischen Bögen des nördlichen Memellandes. In *Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien* (S. 373–404). Hildesheim, New York, Zürich: Georg Olms Verlag.
- Kaukienė 1997 – Audronė Kaukienė. *Klaipėdos krašto vakarų aukštaičių tarmė: brolių Viliaus ir Makso Gaigalaičių raštų kalbos pagrindu*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Lameli 2008 – Alfred Lameli. Was Wenker noch zu sagen hatte... Die unbekanntenen Teile des 'Sprachatlas des deutschen Reichs'. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, 75, 255–281.
- LKA – *Lietuvių kalbos atlasas*. Vilnius: Mokslas, 1982.
- LKG – *Lietuvių kalbos gramatika*. II tomas. Vilnius: Mintis, 1971.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* (elektroninė versija). Prieiga internetu [žiūrėta 2024 03 04]: <http://lkz.lt/>
- Pakalniškienė 1993 – Dalia Pakalniškienė. *Lietuvių kalbos intarpiniai ir sta-kamieno veiksmožodžiai*. Humanitarinių mokslų daktaro disertacija. Rankraštis.
- Pheiff 2016 – Jeffrey Pheiff. Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien. 29.02.–03.03.2016, Universität Marburg: *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, 83(1), 92–97.
- Sabaliauskas 1957– Algirdas Sabaliauskas. Atematiniai lietuvių kalbos veiksmožodžiai. In *Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Salys 1935 – Antanas Salys. *Lietuvių kalbos tarmės*. Kaunas: išl. J. Labokas.
- Salys 1992 – Antanas Salys. *Raštai IV: Lietuvių kalbos tarmės*. Sud. Petras Jonikas. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija.
- Sommer 2020 – Florian Sommer. Deutsch-litauischer Sprachkontakt und Morphosyntax – Zur morphologischen Markierung von Definitheit in Preußisch-Litauen. In *Minderheitensprachen und Sprachminderheiten. Deutsch und seine Kontaktsprachen in der Dokumentation der Wenker-Materialien* (S. 329–372). Hildesheim, New York, Zürich: Georg Olms Verlag.
- Užpurvis 1990 – Jonas Užpurvis. *Trys kalbinės studijos / Drei Sprachwissenschaftliche Studien*. Chicago: Foundation of Lithuania Minor.
- VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (elektroninė versija). Prieiga internetu [žiūrėta 2024 03 08]: <https://www.vle.lt/straipsnis/kaitybos-kamienas/>, aut. Vytautas Ambrasas.
- Wenkerbogen-App – Prieiga internetu [žiūrėta 2024 03 04]: <https://wenker.online.uni-marburg.de/wenker/georg-wenker>, Phillips Universität Marburg.
- Zinkevičius 1966 – Zigmantas Zinkevičius. *Lietuvių dialektologija. Lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija (su 75 žemėlapiams)*. Vilnius: Mintis.
- Zinkevičius 1968 – Zigmantas Zinkevičius. *Lietuvių kalbos tarmės*. Kaunas: Šviesa.
- Zinkevičius 1978 – Zigmantas Zinkevičius. *Lietuvių kalbos dialektologija: vadovėlis*. Vilnius: Mokslas.

Priedas

Wenkerio kortelė Nr. 30058 Karkelbeck (Karklė) (Wenkerbogen-App)

Laurynas Candravičius

VARIATIONS IN THE MORPHOLOGICAL STRUCTURE OF VERBS IN WENKER'S LITHUANIAN CARDS

Summary

At the end of the 19th century, the German linguist Georg Wenker began collecting linguistic material and compiling *Sprachatlas des deutschen Reichs* (Language Atlas of the German Empire). He collected the linguistic material as follows: he sent questionnaires with 40 sentences in standard German to schools

in Germany and Prussia, and asked teachers to translate them into their (local) dialect. In this way, not only was German language material collected, but also linguistic material from other linguistic minorities in Germany at the time, including the Lithuanian language. We have 61 Lithuanian cards with translations of Wenker's sentences; at the same time, we have, as yet unstudied, late 19th-century dialectal material of the East Prussian Lithuanian language.

The present tense forms of verbs used in Lithuanian translations are the subject of this study. The structure of some verbs varies in Lithuanian dialects, and this is what we can observe in the source. Variations in verb structure mean that different forms of one particular verb can be used at the same time in a given area. Some sentences are missing present tense examples in the Lithuanian translations (i.e. the verbs have been used in other forms, such as the past tense, the future tense, or the subjunctive mood). The past tense is not discussed here, as no instances of its variation have been observed. This paper presents variations in the structure of the following types of verb based on present tense forms: athematic, *a*-stem, *ia*-stem, *na/ja*-stem, *sta*-stem, and *i*-stem verbs.

Athematic verbs are verbs without a stem vowel. The following forms of athematic verbs were observed in the source: *būti* (be), *eiti* (go), *skaudėti* (hurt). The source contains forms that do not have a final vowel, which makes it difficult to tell whether they are *sta*-stem or athematic, e.g. *skaušt*.

Most *a*-stem verbs do not vary in form, and follow the forms of the common language. The following forms of *ia*-stem verbs were observed in the source: *augti* (grow), *pradėti* (begin), *duoti* (give), *suėsti* (eat), *kąsti* (bite), *kirsti* (cut). Also, *a*-stemmed forms of the verb *skaudėti* (hurt) have been observed: *skauda*.

The following forms of *ia*-stem verbs were observed in the source: *lėkti* (fly), *arti* (till), *kęsti* (suffer), *reikėti* (need). Also, *ia*-stem for the verbs *skaudėti* (hurt), *tupėti* (squat), *sėdėti* (sit) have been observed, e.g. *skaudžia*, *tupja*.

The forms of most of the *ja/na-kamieno* verb types in Lithuanian dialects vary one from another, so they are usually classified as one type. The *na/ja*-stem forms in this source include the verbs *eiti* (go), *(pa)liauti(s)* (stop), *pjauti* (mow), and *pastoti* (become). It is unusual and rare that a *na*-stem form of the verb *stovėti* (stand) has been observed in the source: *staun*.

The source contains the following *sta*-stem verbs: *skaudėti* (hurt) and *trokšti* (thirst), e.g. *skaušta*. As has already been mentioned, the third person form without the ending (*skaušt*) can be treated in two ways, either as a *sta*-stem or as an athematic form.

Most *i*-stem verbs have well-preserved *i*-stem forms. Verbs with reliably recorded *i*-stem forms can be found in the source: *galėti* (can), *norėti* (want), *regėti* (see), *sėdėti* (sit), *skaudėti* (hurt), *stovėti* (stand), *tikėti* (believe), *turėti* (squat),

turėti (have). Some *i*-stem verbs have been recorded as having switched to the *a*-stem, i.e. *noram*, *turam*, instead of *norim*, *turim*.

Verb forms of unspecified type with shortened third person forms that do not allow the stem to be identified were also observed. Verbs of this type can move to *a*-stem.

In the source, the verb *skaudėti* (hurt) varies the most. The translations contain examples of *a*-stem, *ia*-stem, *i*-stem, *sta*-stem, and athematic forms of this verb.

Athematic verb forms, with a few exceptions, are more concentrated in the west Samogitian (*vakarų žemaičių*) dialect area. Athematic and contaminated forms of the third person are characteristic of Samogitian dialects.

There are 11 cases where the same verb has a different structure on the same card, e.g. *esme* and *esam* (we are).

Melnragė, Žalgiriai, Natkiškiai, Kunkiai, Vytaičiai, Rokai, Petreliai, Minija and Šyšgiriai reflect the transition of the *i*-stem and *ia*-stem to *a*-stem, although according to the data of the Atlas of the Lithuanian Language, this feature should be more widespread.

The structure of the verbs recorded on the cards shows that not all teachers wrote down examples of the Lithuanian dialect used in their village.